TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2009. gada 26. martā *

Lieta C-348/07

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Landgericht Hamburg* (Vācija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2007. gada 18. jūnijā un kas Tiesā reģistrēts 2007. gada 27. jūlijā, tiesvedībā

Turgay Semen

pret

Deutsche Tamoil GmbH.

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs P. Janns [*P. Jann*], tiesneši M. Ilešičs [*M. Ilešič*], A. Ticano [*A. Tizzano*], E. Levits (referents) un Ž. Ž. Kāzels [*J.-J. Kasel*],

* Tiesvedības valoda — vācu.

ģenerāladvokāts M. Pojarešs Maduru [*M. Poiares Maduro*],
sekretāre S. Stremholma [*C. Strömholm*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2008. gada 18. septembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— T. Zēmena (*Semen*) vārdā — H. J. Rusts [*H.-J. Rust*], *Rechtsanwalt*,

— *Deutsche Tamoil GmbH* vārdā — T. Vambahs [*T. Wambach*], *Rechtsanwalt*,

— Vācijas valdības vārdā — M. Lumma [*M. Lumma*], kā arī J. Kempere [*J. Kemper*] un T. Bērmane [*T. Baermann*], pārstāvji,

— Itālijas valdības vārdā — I. M. Bragulja [*I. M. Braguglia*], pārstāvis, kam palīdz S. Fjorentino [*S. Fiorentino*], *avvocato dello Stato*,

— Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — H. Stēvlbeks [*H. Støvlbæk*] un H. Krēmers [*H. Krämer*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2008. gada 19. novembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1986. gada 18. decembra Direktīvas 86/653/EEK par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem (OV L 382, 17. lpp.; turpmāk tekstā — "Direktīva") 17. pantu.

2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedības ietvaros starp T. Zēmenu (*Semen*), degvielas uzpildes stacijas nomnieku, un *Deutsche Tamoil GmbH* (turpmāk tekstā — "*Deutsche Tamoil*") par atlīdzības apmēru saistībā ar līguma izbeigšanos, kas pienākas T. Zēmenam tādēļ, ka minētā sabiedrība ir lauzusi ar viņu noslēgto līgumu.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienu tiesiskais regulējums

3 Direktīvas 17. pantā ir noteikts:

"1. Dalībvalstis veic visus vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka tirdzniecības pārstāvis pēc pārstāvja līguma izbeigšanas saņem atlīdzību saskaņā ar 2. punktu vai kompensāciju par zaudējumiem saskaņā ar 3. punktu.

2. a) Tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz atlīdzību, ja:

— viņš pilnvarotājam ir atradis jaunus klientus vai ir būtiski palielinājis viņa darījumu apjomu ar esošajiem klientiem, un pilnvarotājs turpina gūt ievērojamus ienākumus no darījumiem ar šādiem klientiem,

un

— šī atlīdzība jāmaksā, ņemot vērā visus apstākļus un jo īpaši komisijas naudu, ko tirdzniecības pārstāvis zaudējis darījumos ar šiem klientiem [šīs atlīdzības izmaksa būtu taisnīga, ņemot vērā visus apstākļus un jo īpaši komisijas naudu, ko tirdzniecības pārstāvis zaudējis un kas izriet no darījumiem ar šiem klientiem]. Dalībvalstis var paredzēt, ka šajos nosacījumos jāietver arī tas, vai piemēro tirdzniecības ierobežošanas klauzulu 20. panta nozīmē;

b) atlīdzības summa nedrīkst būt lielāka par viena gada atlīdzības summu, ko aprēķina no tirdzniecības pārstāvja gada vidējā atalgojuma iepriekšējos piecos gados, un, ja līgums noslēgts pirms mazāk nekā pieciem gadiem, atlīdzību aprēķina no vidējā atalgojuma konkrētajā laika posmā;

c) šādas atlīdzības piešķiršana neliedz tirdzniecības pārstāvim pieprasīt zaudējumu atlīdzināšanu.

[..]"

Valsts tiesiskais regulējums

4 Ar Vācijas Komerclikuma (*Handelsgesetzbuch*) 89.b panta 1. punktu, kas bija spēkā pamata lietas faktu rašanās laikā, valsts tiesībās tika transponēts Direktīvas 17. panta 2. punkts. Tas ir izteikts šādā redakcijā:

"1. Tirdzniecības pārstāvis pēc pārstāvības līguma izbeigšanas var no pilnvarotāja pieprasīt pienācīgu atlīdzību, ja un tiktāl, ciktāl

(1) pilnvarotājs arī pēc pārstāvības līguma beigām turpina gūt ievērojamus ienākumus no darījumiem ar jauniem klientiem, kurus ir atradis tirdzniecības pārstāvis,

(2) izbeidzoties pārstāvības līgumam, tirdzniecības pārstāvis zaudē tiesības uz komisijas naudu par jau noslēgtiem darījumiem un turpmāk noslēgtiem darījumiem ar tā atrastiem klientiem, ko viņš saņemtu, ja pārstāvības līgums būtu palicis spēkā, un

(3) atlīdzības izmaksa, ņemot vērā visus nosacījumus, ir taisnīga.

2. Ja tirdzniecības pārstāvis tik būtiski paplašina darījumu attiecības ar jau esošu klientu, ka tas no ekonomiskā viedokļa atbilst jauna klienta atrašanai, tiek uzskatīts, ka viņš ir atradis jaunu klientu."

Pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

5 Laikposmā no 2001. gada 1. novembra līdz 2005. gada 31. decembrim T. Zēmens nomāja *Deutsche Tamoil* piederošu degvielas uzpildes staciju Berlīnē. Tajā *Deutsche Tamoil* vārdā galvenokārt tika tirgota degviela un smērvielas, tomēr tika tirgotas arī dažādu tālruņa operatoru tālruņu kartes, kuras minētā sabiedrība nodeva T. Zēmena rīcībā.

6 *Deutsche Tamoil* pieder Lībijas sabiedrību grupai *Oilinvest*, kam Vācijā pieder tīkls ar aptuveni 250 degvielas uzpildes stacijām, kas darbojas gan ar pirmo preču zīmi *Tamoil*, kas ir šīs sabiedrības firma, gan ar otru, lētāku preču zīmi *HEM*.

7 Degvielas uzpildes stacija, kurā strādāja T. Zēmens, bija *HEM* degvielas uzpildes stacija. Viņa komisijas nauda par degvielu tika aprēķināta, pamatojoties uz pārdoto apjomu

(komisija par litru), savukārt par eļļām — pamatojoties uz sasniegto apgrozījumu. Līdz ar to, ja degvielu uzpildīja degvielas kartes īpašnieki, kuriem *Deutsche Tamoil* piešķīra atlaides, T. Zēmens saņēma tikai nelielu komisijas naudu.

8 *Landgericht Hamburg* tika lūgts lemt par T. Zēmenam izmaksājamo atlīdzību pēc tam, kad tika izbeigts viņa līgums ar *Deutsche Tamoil*.

9 Saskaņā ar Vācijas tiesu praksi Vācijas Komerclikuma 89.b panta 1. punktā noteiktie trīs kritēriji ir kumulatīvi un tie viens otru ierobežo. Līdz ar to atlīdzība nevar būt lielāka par vismazāko summu, kas izriet no viena no šo trīs kritēriju piemērošanas.

10 Pamatojoties uz šo tiesas praksi, iesniedzējtiesa uzskata, ka Direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkts būtu jāinterpretē tādējādi, ka šī tiesību norma, saskaņā ar kuru tirdzniecības pārstāvja zaudētā komisijas maksa ir uzskatāma tikai par vienu no apstākļiem, kas ir jāņem vērā, izvērtējot taisnīgumu, ļauj uzskatīt, ka šī pārstāvja zaudētā komisijas nauda ir uzskatāma par atlīdzības augstāko robežu.

11 Tomēr, tā kā *Landgericht Hamburg* [Hamburgas apgabaltiesa] ir šaubas par minēto Direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkta interpretāciju, tā nolēma apturēt tiesvedību lietā un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

"1) Vai tas, ka tirdzniecības pārstāvja atlīdzība nepārsniedz komisijas naudas summu, kuru tirdzniecības pārstāvis ir zaudējis, izbeidzot pārstāvības līgumu, atbilst [..] Direktīvas [..] 17. panta 2. punkta a) apakšpunktam arī tādā gadījumā, ja ienākumi, kurus pilnvarotājs turpina gūt, ir lielāki?

2) Vai [..] ir jāņem vērā arī ienākumi, kurus gūst sabiedrību grupā, kurā ietilpst pilnvarotājs, sastāvā esošās sabiedrības?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

12 Uzdodot pirmo jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to netiek atļauts, ka tirdzniecības pārstāvja atlīdzība automātiski tiek ierobežota, nepārsniedzot komisijas naudu, kuru tirdzniecības pārstāvis ir zaudējis, izbeidzot līgumiskās attiecības, pat ja ienākumi, kurus turpina gūt pilnvarotājs, ir jāuzskata par lielākiem.

13 Šajā sakarā, pirmkārt, ir jānorāda, ka Direktīvas 17. pants ir jāinterpretē, ņemot vērā Direktīvas mērķi un ar to izveidoto sistēmu (skat. 2006. gada 23. marta spriedumu lietā C-465/04 *Honyvem Informazioni Commerciali*, Krājums, I-2879. lpp., 17. punkts).

14 Turklāt ir noteikts, ka Direktīvas mērķis ir saskaņot dalībvalstu tiesību aktus par tiesiskajām attiecībām starp tirdzniecības pārstāvības līguma pusēm. Tās mērķis ir aizsargāt tirdzniecības pārstāvjus attiecībās ar viņu pilnvarotājiem, un šim nolūkam tajā ir paredzēti noteikumi, kas Direktīvas 13.–20. pantā reglamentē pārstāvības līguma noslēgšanu un izbeigšanos (iepriekš minētais spriedums lietā *Honyvem Informazioni Commerciali*, 18. un 19. punkts).

15 Attiecībā uz līguma izbeigšanos Direktīvas 17. panta 1. punktā ir noteikta sistēma, kas dalībvalstīm ļauj izvēlēties starp diviem risinājumiem. Dalībvalstīm ir jāveic visi vajadzīgie pasākumi, lai nodrošinātu to, ka tirdzniecības pārstāvis pēc līguma izbeigšanas saņem atlīdzību saskaņā ar šī paša panta 2. punktā noteiktajiem kritērijiem vai kompensāciju par zaudējumiem, izmantojot šī panta 3. punktā noteiktos kritērijus.

16 Vācijas Federatīvā Republika izvēlējās minētā 17. panta 2. punktā paredzēto risinājumu.

17 Saskaņā ar pastāvīgu Tiesas judikatūru ar Direktīvas 17. pantu izveidotajai sistēmai, it īpaši saistībā ar tirdzniecības pārstāvja aizsardzību pēc līguma izbeigšanās, ir imperatīvs raksturs (2000. gada 9. novembra spriedums lietā C-381/98 *Ingmar*, *Recueil*, I-9305. lpp., 21. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Honyvem Informazioni Commerciali*, 22. punkts).

18 Attiecībā uz atlīdzības izmaksu pēc līguma izbeigšanās dalībvalstīm ir rīcības brīvība attiecībā uz šīs atlīdzības aprēķina metožu izvēli vienīgi Direktīvas 17. un 18. pantā noteiktās pamatsistēmas ietvaros (iepriekš minētie spriedumi lietā *Ingmar*, 21. punkts, un lietā *Honyvem Informazioni Commerciali*, 35. punkts).

19 Direktīvas 17. pantā noteiktās procedūras sistēmu veido trīs posmi. Pirmā posma mērķis, pirmkārt, ir aprēķināt pilnvarotāja ienākumus, kurus tas ir guvis no darījumiem ar tirdzniecības pārstāvja atrastajiem klientiem, atbilstoši šīs direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkta pirmajam ievilkumam. Tālāk otrā posma mērķis ir saskaņā ar šīs tiesību normas otro ievilkumu pārbaudīt, vai summa, kāda ir noteikta, pamatojoties uz iepriekš minētajiem kritērijiem, ir taisnīga, ņemot vērā visus attiecīgos šī gadījuma apstākļus un tirdzniecības aģenta zaudēto komisijas naudu. Visbeidzot, trešajā posmā atlīdzības apmēram tiek piemērota Direktīvas 17. panta 2. punkta b) apakšpunktā

noteiktā maksimālā robeža, kas tiek izmantota vienīgi tad, ja apmērs, kas izriet no iepriekš minētajiem diviem aprēķinu posmiem, šo robežu pārsniedz.

20 Līdz ar to, tā kā komisijas naudas zaudējumi ir tikai viens no apstākļiem, kas ir jāņem vērā, izvērtējot taisnīgumu, valsts tiesai, veicot izvērtējuma otro posmu, ir jānovērtē, vai tirdzniecības pārstāvim piešķirtā atlīdzība beigās ir taisnīga, un līdz ar to, vai, kā arī nepieciešamības gadījumā, cik lielā apmērā, ņemot vērā visus attiecīgos lietas apstākļus, ir nepieciešams šo atlīdzību koriģēt.

21 Ņemot vērā direktīvas mērķi, kā tika atgādināts šī sprieduma 14. punktā, no minētās sistēmas izriet, ka iesniedzējtiesas norādīto Direktīvas 17. panta interpretāciju var pieļaut vienīgi tad, ja netiek pieļauts, ka šāda interpretācija ir nelabvēlīgāka tirdzniecības pārstāvim.

22 Šajā sakarā turklāt ir jākonstatē, ka Tiesa jau ir atsaukusies uz 1996. gada 23. jūlijā publiskoto Komisijas ziņojumu par Direktīvas 17. panta piemērošanu (COM(96) 364, galīgā redakcija). Šis ziņojums sniedz sīkākas ziņas par atlīdzības faktisko aprēķinu, un tā mērķis ir sekmēt 17. panta vienveidīgāku interpretāciju (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Honyvem Informazioni Commerciali*, 35. punkts). Turklāt minētajā ziņojumā ir norādīti dažādi faktori, kas ir jāņem vērā, taisnīgumu izvērtējot praksē, un vairākus no šiem faktoriem var izmantot atlīdzības palielināšanai.

23 Ņemot vērā šos apsvērumus, jāsecina, ka dalībvalstu rīcības brīvība nepieciešamības gadījumā koriģēt atlīdzību, kas pienākas tirdzniecības pārstāvim, izbeidzot līgumu, ievērojot taisnīgumu, nevar tikt interpretēta tādējādi, ka iespējamā koriģēšana var tikt veikta, vienīgi pazeminot šo atlīdzību. Šāda Direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkta otrā ievilkuma interpretācija, kas ļauj automātiski izslēgt jebkādu minētās atlīdzības palielināšanu, būtu uzskatāma par interpretāciju, kas tirdzniecības pārstāvim, izbeidzot līgumu, ir nelabvēlīgāka.

24 No tā izriet, ka nevar tikt pieļauta šī sprieduma 9. punktā norādītā tiesu prakse, ar kuru automātiski tiek noliegta iespējamība palielināt atlīdzību līdz Direktīvas 17. panta 2. punkta b) apakšpunktā noteiktajai robežai, piemērojot taisnīguma kritēriju, gadījumā, ja ienākumi, kurus turpina gūt pilnvarotājs, būtu lielāki par novērtēto tirdzniecības pārstāvja zaudēto komisijas naudu.

25 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz pirmo jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj, ka tirdzniecības pārstāvja atlīdzība automātiski tiek ierobežota līdz komisijas naudas summai, kuru tirdzniecības pārstāvis ir zaudējis, izbeidzoties līgumiskajām attiecībām, pat ja ienākumi, kurus turpina gūt pilnvarotājs, ir jāuzskata par lielākiem.

Par otro jautājumu

26 Uzdodot otro jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja pilnvarotājs ietilptu sabiedrību grupā, šīs grupas sabiedrību gūtie ienākumi tiktu uzskatīti par daļu no pilnvarotāja ienākumiem un tie būtu jāņem vērā, aprēķinot tirdzniecības pārstāvja tiesības uz atlīdzību.

27 Veicot 17. panta 2. panta a) apakšpunkta pirmā ievilkuma interpretāciju, vispirms ir jāaplūko tā teksts.

28 Šajā sakarā jāsecina, ka šajā tiesību normā ir apskatītas vienīgi "klienta/pilnvarotāja" attiecības un "pilnvarotāja" gūtie ienākumi no darījumiem ar tā klientiem. Direktīvas

17. panta 2. punkta a) apakšpunkta pirmā ievilkuma gramatiskā interpretācija līdz ar to liek domāt, ka šī tiesību norma neparedz, ka, aprēķinot "pilnvarotāja ienākumus", varētu tikt ņemti vērā trešo personu ienākumi.

29 Šo interpretāciju, proti, ka jāņem vērā vienīgi saikne starp pilnvarotāju un tirdzniecības pārstāvi, apstiprina minētās tiesību normas sistēmiskā interpretācija.

30 Direktīvas 17. panta 2. punkta b) apakšpunktā noteiktais atlīdzības apmērs tiek aprēķināts, ņemot vērā tirdzniecības pārstāvja saņemto atlīdzību. Tāpēc, kā norāda Itālijas valdība, pat ja pilnvarotājs ietilpst sabiedrību grupā, atlīdzību joprojām maksās vienīgi pilnvarnieks, nevis citas grupā ietilpstošās sabiedrības.

31 Visbeidzot, jākonstatē, ka no Direktīvas otrā apsvēruma izriet, ka tās mērķis ir tirdzniecības darījumu drošība un līdz ar to tiesiskā drošība tirdzniecības pārstāvības jomā. Šis mērķis principā nepieļauj ņemt vērā trešo personu ienākumus, ja tas nav paredzēts līgumattiecībās starp pilnvarotāju un tirdzniecības pārstāvi. Šajā sakarā valsts tiesai ir jāizvērtē pārstāvības līgums, ņemot vērā piemērojamās valsts tiesības.

32 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz otro jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja pilnvarotājs ietilptu sabiedrību grupā, šajā grupā ietilpstošu sabiedrību gūtie ienākumi principā netiktu uzskatīti par daļu no pilnvarotāja ienākumiem un tie nebūtu jāņem vērā, aprēķinot tirdzniecības pārstāvja tiesības uz atlīdzību.

Par tiesāšanās izdevumiem

33 Attiecībā uz pamata lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

1) **Padomes 1986. gada 18. decembra Direktīvas 86/653/EEK par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem 17. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj, ka tirdzniecības pārstāvja atlīdzība automātiski tiek ierobežota līdz komisijas naudas summai, kuru tirdzniecības pārstāvis ir zaudējis, izbeidzot līgumiskās attiecības, pat ja ienākumi, kurus turpina gūt pilnvarotājs, ir jāuzskata par lielākiem;**

2) **Direktīvas 86/653 17. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja pilnvarotājs ietilptu sabiedrību grupā, šajā grupā ietilpstošu sabiedrību gūtie ienākumi principā netiktu uzskatīti par daļu no pilnvarotāja ienākumiem un tie nebūtu jāņem vērā, aprēķinot tirdzniecības pārstāvja tiesības saņemt atlīdzību.**

[Paraksti]